

Per on s'hi va, a Innisfree?

Eduardo Jordà

Que jo sàpiga, Innisfree és l'únic escenari d'una pel·lícula que du el nom d'un poema. Tant la pel·lícula de John Ford com el poema de W.B. Yeats varen sorgir d'un violent accés de nostàlgia, aquell dolor causat per la separació d'un lloc estimat que, a diferència de tots els altres mals, sol agreujar-se quan se li posa cura, perquè no hi ha res pitjor per a un nostàlgic que tornar al lloc que trobava a faltar. El poema el va escriure el jove Yeats quan vivia a Londres i enyorava els estius que passava a la seva Irlanda natal. Yeats caminava un dia per Fleet Street i, de sobte, va sentir un clapoteig d'aigua, i va veure en un mostrador una font artificial amb un brollador. D'aquella imatge prosaica, en va sorgir el record de l'aigua llepant els genolls de l'illa diminuta d'Innisfree, on Yeats havia somiat viure com un ermità, a la manera de Thoreau, alimentant-se amb les mongetes que hi cultivà i amb una bresca de mel. Del renou de l'aigua i del brollador va sorgir el poema "L'illa lacustre d'Innisfree", la primera estrofa del qual diu:

*I ara em posaré dret i me n'aniré a Innisfree,
i allà alçaré una cabana d'esbarzers i d'argila;
allà conrearé els meus fetsols, tindrè un rusc,
i tot sol viuré entre la remor de les abelles.*

Cadascú de nosaltres s'ha inventat els llocs que ha conegut. Una vegada que ens n'hem allunyat, aquells llocs no tenen més realitat que la que els confereixen els nostres records i els nostres desitjos. Això és el que passa amb el poble irlandès d'Innisfree que apareix a *El home tranquil*. John Ford era irlandès però havia nascut a Amèrica, més concretament a Maine, on havien emigrat els seus pares a finals del segle XIX. John Ford ni tan sols nomia així de veres, amb el nom indestruable d'un empleat indestruable d'una empresa indestruable. El seu nom real era Sean O'Feeny, un nom arcaic, rústic, gairebé violent, que sona

com la pluja damunt les pedres molles i com el vent que sacseja un bruguera. Fins el 1925 Ford no va viatjar a Irlanda, i, n'estic cert, la Irlanda que va conèixer no li va agradar gens, perquè no tenia res a veure amb la que havia imaginat en la infantesa a partir de les històries que contaven els seus pares. Son pare li parlava del vent despietat de Connemara, una regió salvatge que s'escampa per la costa occidental d'Irlanda, d'on procedia la

La imatge que Ford se'n va forjar, d'Irlanda, era la que els emigrants acabaven per inventar-se de l'illa que havien abandonat; no era, per descomptat, la d'una illa pobra i endarrerida, on els pagesos gairebé no tenien res per menjar i la terra era gativa i ingrata. Ben al contrari, Ford somiava amb una comunitat idíl·lica, habitada per gent bondadosa que ajudaven els veïns i es passaven la vida ballant en una taverna, o cantant al

seva família. I li parlava dels cavalls de curses en una platja, de les cançons que cantaven els homes a les tavernes, de les prades d'un verd llampegant i de les làpides rovellades per la pluja. Sa mare li parlava de les fades que s'apareixien per anunciar una mort, de les vides inversemblants dels sants, dels temps difícils de la Gran Fam i dels homes que anaven de poble en poble contant històries.

so del violí i de l'acordió, o contant històries divertides, o narrant amb exageració homèrica les gestes dels valents joves de l'IRA que un dia varen expulsar d'Irlanda els invasors anglesos. Tot i així, la Irlanda de veritat, sòrdida i miserable i plagada de delators i gats, va mostrar el seu morro llardós a les primeres pel·lícules de Ford amb tema irlandès, sobretot a *El delator* (1935) i a *La Osa Mayor y las estrellas* (1937). En els anys cin-

"La imatge que Ford se'n va forjar, d'Irlanda, era la que els emigrants acabaven per inventar-se de l'illa que havien abandonat; no era, per descomptat, la d'una illa pobre i endarrerida, on els pagesos gairebé no tenien res per menjar i la terra era gasiva i ingrata"

quanta, però, quan Ford ja era un home que s'estimava més la falla que no la realitat, les dues pel·lícules de tema irlandès que va filmar retrata-ven la Irlanda edènica que poblava els somnis dels emigrants obligats a viure lluny de casa. Aquesta Irlanda poètica i feliç que guaitava el seu simpàtic rostre pigós a *El hombre tranquilo* (1952) i als tres episodis de *La salida de la luna* (*The rising of the moon*, 1957).

El hombre tranquilo comença quan un home cepat que parla amb un fort accent americà baixa d'un tren i demana per on s'hi va, a Innisfree. A l'instant s'inicia una discussió, típicament irlandesa, en què diversos xerraires ficadissos es barallen per indicar a l'estranger la manera més fàcil de no arriabar mai a Innisfree. Un dels vilatans és Micheleen, el cotxer de la pipa i el bolet i la cara de gnom, que acostuma a comentar que el seu rossi té molt més de sentit comú que no ell. Per al paper de Michaelleen, Ford va elegir el gran Barry Fitzgerald, que havia estat actor de l'Abbey Theatre de Dublín, i Fitzgerald va actuar amb tanta de convicció que qualsevol de nosaltres s'estimaria més rebre un consell del seu cavall abans que no d'ell. Per descomptat que Michaelleen acaba per dur en el seu carruatge a John Wayne fins a Innisfree. I quan l'americà arriba a la fi al poble, descobrim que és una comunitat pacífica i alegre, molt semblant a la que Berlanga va imaginar a *Calabuch* (1956): un lloc al marge del temps, en el qual tothom s'ajuda i en el qual és possible ser feliç sense demanar-li gaire a la vida. A Innisfree, diguem-ho de passada, no hi plou gairebé mai, cosa ben estranya a Irlanda, però ja se sap que la pluja sol espanyar l'encant d'una passejada tranquil·la pel camp. I com que tampoc s'hi percep una gran activitat laboral, algú es pot demanar de què viu la gent a Innisfree. Impossibile de saber-ho. Sembla que hi ha una divinitat propícia que subministra una pensió decorosa als seus habitants pel simple fet de ser-ho; és

a dir, per cantar a la taverna, per contar històries amb una bona gerra de cervesa negra a la mà, per presenciar baralles inacabables a cops de puny, per pescar en el riu i per participar a les curses de cavalls. I què s'hi pot veure, a Innisfree? No gaire cosa. Hi ha dues esglésies —una de catòlica i l'altra de protestant— que conviuen en perfecta harmonia. Hi ha un llac d'aigües calmades, i una gran extensió de prats onejants, un rierol cabalós que

passa sota la falda d'una vella torre normanda, i un sever casalt de granit en què viuen Mary Kate Danaher i el seu germà, i una casa de pedra emblanquinada amb el sòtil de palla, i un riu per on es passeja un peix llegendari que té l'assenyat costum de no deixar-se pescar. El més important d'Innisfree, però, són les contrafinestres de color verd molsa del pub de Pat Cohan. Perquè tothom, tard o d'hora, acaba per anar a pub de Pat

"John Ford va filmar El hombre tranquilo en el poble de Cong i voltants. El pub de Pat Cohan encara existeix, com la torre normanda de Gort (que Yeats va comprar el 1916 i la va convertir en la seva residència d'estiu, amb el nom gaèlic de Thoor Ballylee)"

Cohan a posar una mica d'ordre en aquest món.

John Ford va filmar *El hombre tranquilo* en el poble de Cong i voltants. El pub de Pat Cohan encara existeix, com la torre normanda de Gort (que Yeats va comprar el 1916 i la va convertir en la seva residència d'estiu, amb el nom gaèlic de Thoor Ballylee). A Cong, la gent encara citen la frase de Michaelleen, i quan algú es mostra molt caparrut, diuen que el seu cavall té més sentit comú que no ell. Fa deu anys, José Luis Guerín va filmar a Cong un bell documental que es titula així, *Innisfree*, un nom que en gaèlic vol dir L'illa del Bruc. Hi veim els habitants del poble contant records del rodatge. Un d'aquells pagesos pot vantar-se d'haver fet el paper més estrany de tota la història del cine, ja que va fer de peix sota l'aigua, estirant de la llinya d'una canya. Quan es concedirà l'Oscar al millor actor invisible?

No he estat a Cong, però sí conec l'illa que va inspirar el poema de Yeats. Un barquer que té ca seva a la vorera del llac et du fins a l'illa, que just ocupa uns seixanta metres quadrats en

la superfície del llac Gill, al nord-est d'Irlanda. Yeats passava els estius a Sligo, que és a pocs quilòmetres, i per això coneixia bé l'illa i els voltants. A cop d'ull, Innisfree no té res d'interessant. És una roca coberta de vegetació, travessada per dues senderes enfangades que algú hi va obrir fa temps sense explicació lògica. El paisatge és malencònic, com passa a les regions humides i erosionades en què les muntanyes estan massa cansades per mantenir-se dretes. Si un s'obre pas entre les falgueres i les serveres d'Innisfree, només s'hi troba amb un nigul de moscards i amb una petita platja rodejada de joncs. Enlloc s'hi veu ni bruc ni gatosa, les plantes més comunes a aquella comarca, i no hi ha terreny suficient per plantar-hi ni fesols ni qualsevol altra cosa. L'ermita que visqués a Innisfree s'hauria d'alimentar de baies de servera i d'arrels. La vista, això sí, és bella. L'aigua fosca s'estavella pacientment contra els pins negres d'altres molts illots, i en la llunyania es distingeixen uns cingles pelats que reben el nom, una mica fantasiós, del Guerrier Adormit.

La natura de la poesia es fa més visible que mai quan es percep el contrast entre la imaginació creadora i la trista realitat.

Mentre la barca que em duia a Innisfree tornava a la vorera i un ca Labrador feia bots al costat dels remes encaçant els moscards, li vaig demanar al barquer si s'imaginava a algú vivint en aquell illot enfangat on no hi havia ni tan sols un clar de bosc. L'home, que coneixia perfectament el poema de Yeats, va somriure amb una ganyota burleta i va moure el cap. "Ni tan sols un fantasma hi podria viure", va dir, i va indicar amb un moviment de cap la silueta de l'illot que es perdia en l'obscuritat creixent. El barquer tenia raó: no podria viure ningú a Innisfree. S'equivocava, però, en una cosa: els fantasmes sí que hi podien viure. Perquè hi viu el fantasma de qui una vegada va somiar amb tenir una cabana i un rusc en una illa lacustre. I hi viuen, a la mateixa cabana d'esbarzers i d'argilla, els fantasmes de tots els qui mai han somiat amb viure com ell.

I el poble d'Innisfree, on va arribar un antic boxejador americà que cercava la terra dels seus avantpassats, posseïx la substància immortal de les coses que alimentam amb els nostres somnis: ja que mai podran ser reals, res ni ningú ens els pot arrabassar. Per això, sovint hi vaig, a Innisfree, a la recerca del bolet desmanegat de Michaelleen, i de la cabellera pèl-roja d'una dona que nomia Mary Kate, i d'una cabana de pedra emblanquinada en què sé que seré feliç. ■

